

Wydawca: Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Krasnosielckiej

Krasnosielcki Zeszyt Historyczny - dodatek młodzieżowy

ISSN 2080-024X

wrzesień 2011 rok

dodatek specjalny do miesięcznika „Wieści znad Orzyca” Nr 8(53)

www.tpzk.pl www.naszkrasnosielc.tpzk.pl

Wprowadzenie

„Niech przyszłe pokolenia zaglądną w skarbnicę archiwum przeszłości, a wtedy ocenią wolność i niepodległość” - taki apel został wyrity na pamiątkowej tablicy poświęconej pamięci żołnierzy Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, umieszczonej w kościele krasnosielckim. Właśnie za takim apelem podążyło młode pokolenie mieszkańców gminy Krasnosielc poszukując wiedzy o czasach minionych, o wydarzeniach tragicznych i chwalebnych, o czynach bohaterskich, o ludziach dzielnych i odważnych. Patrząc na burzliwą historię naszej Małej Ojczyzny zadawali sobie wielokrotnie pytanie czy można być dumnym i szczęśliwym, że przyszło im urodzić się i żyć tu nad Orzycem na pięknej Ziemi Krasnosielckiej i jaka jest cena wolności i niepodległości naszego narodu.

Projekt „Ziemia Krasnosielcka historią bogata”, którego efektem jest m. in. ten Zeszyt, był zrealizowany w ramach szerszego programu „Równać szanse” prowadzonego od kilku lat przez Polską Fundację Młodzieży i Polsko-Amerykańską Fundację Wolności. Uczestnicząc w tym programie młodzież nauczyła się nie tylko, że można być dumnym z dokonań przodków, ale i wykształciła umiejętności potrzebne im w dalszym życiu: praca w zespole, nawiązywanie kontaktów z najbliższym otoczeniem, opracowywanie i przetwarzanie zebranych danych.

Uczestnikami projektu zostali chętni uczniowie klas drugich Publicznego Gimnazjum im. Jana Pawła II w Krasnosielcu, którzy utworzyli cztery zespoły, a ich opiekunami zostali nauczyciele: Jolanta Sopelewska, Robert Pawłowski, Konrad Zysk i Szymon Kołakowski.

Korzystając z okazji bardzo serdecznie dziękuję wymienionym wyżej nauczycielom oraz działaczom i wolontariuszom Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Krasnosielckiej za wszelką pomoc w realizacji projektu. W sposób szczególny składam podziękowania Panu Sławomirowi Rutkowskiemu, Pani Ewie Zbrzeskiej-Zajac, Panu Tomaszowi Bielawskiemu i Panu Tadeuszowi Krukowi. Bez Waszego zaangażowania i otwartego serca wykonanie wielu zadań projektowych byłoby często niemożliwe. Dziękuję bardzo, z takich działaczy społecznych Ziemia Krasnosielcka też może być dumna!

Mirosław Chodkowski

Koordinator Projektu Ziemia Krasnosielcka historią bogata”

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

POLISH-AMERICAN
FREEDOM FOUNDATION

Uczestnicy projektu

„Ziemia Krasnosielcka historią bogata”

Uczestnicy projektu „Ziemia Krasnosielcka historią bogata” na wspólnym spotkaniu w Drażdżewie. Fot. uczestnicy projektu, marzec 2011r.

Zespół nr 1

Opiekun: Jolanta Sopelewska

Uczestnicy: Patrycja Szewczak, Urszula Perzanowska, Edyta Skwiat, Justyna Kaczorek, Justyna Napiórkowska, Justyna Stancel

Zespół nr 2

Opiekun: Robert Pawłowski

Uczestnicy: Łukasz Zygmuntowicz, Łukasz Skoroda, Adam Szweda, Patrycja Stryjewska, Monika Szczepańska, Patrycja Szeffel

Zespół nr 3

Opiekun: Konrad Zysk

Uczestnicy: Ewa Marchewka, Kinga Filipiak, Monika Jeziorek, Kamil Radziński, Adam Kozłowski, Marcin Kęszczyk

Zespół nr 4

Opiekun: Szymon Kołakowski

Uczestnicy: Klaudia Łada, Urszula Orzeł, Sebastian Kurzyński, Michał Wilkowski, Mateusz Kołakowski, Daniel Grzegorzcyk

Ziemia Krasnosielcka historią bogata

„Mnie ta ziemia od innych droższa...” (Władysław Broniewski)

Ten wyjątkowy Krasnosielcki Zeszyt Historyczny otwieramy cytatem dla niektórych kontrowersyjnego, ale na pewno na swój sposób wyjątkowego patrioty –wieszczu okresu powojennego, Władysława Broniewskiego.

Czy dzisiejsze pokolenie Polaków, podobnie jak on, potrafi manifestować swoje przywiązanie do swojej Małej Ojczyzny? Pamięć o tych, co oddali swe życie za naszą wolność, niepodległość i suwerenność naszej Ojczyzny trzeba dobrze pielęgnować. Miejsca Pamięci Narodowej tak licznie rozsiane po naszej gminie świadczą o tym, że mieszkańcy Ziemi Krasnosielckiej o swoich bohaterach pamiętają. Ale sama pamięć ukryta w krzyżach, pomnikach tablicach, to nie wszystko. O naszej historii trzeba ciągle na nowo opowiadać, ją opisywać, a przynajmniej o niej czytać i w nią się wsłuchiwać.

1. Pomnik Tadeusza Kościuszki

1.1 Pomnik Tadeusza Kościuszki widok główny. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011.

Pomnik Tadeusza Kościuszki istnieje w krasnosielckim parku od 1934 roku. Zo-

1.2 Postać T. Kościuszki na pomniku . Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011.

stał zbudowany w hołdzie tak wspaniałemu generałowi za zasługi dla naszego kraju, być może z uwagi na pamięć o tym że

w okresie Powstania Kościuszkowskiego właśnie przez Krasnosielc 13 marca 1794 przeszedł oddział gen. Madalińskiego kierujący się do Mławy, a potem do Krakowa by dołączyć do Kościuszki. Na pomniku znajduje się rzeźba przedstawiająca stojącą postać bohatera z szablą w jednej dłoni, drugą zaś podniesioną do ślubowania oraz napis "Bohaterowi spod Racławic - rodacy".

Podczas wojny pomnik zdemontowano i ukryto na długie lata pod sceną w miejscowej remizie strażackiej. Dzięki determinacji i zaangażowaniu miejscowego społeczeństwa został on odbudowany w 1966 roku. Ostatnia renowacja pomnika została przeprowadzona w roku 2010 wraz z rewitalizacją parku.

Przy pomniku odbywają się patriotyczne manifestacje i obchody świąt i uroczystości państwowych. Zawsze leżą tam kwiaty, często zapalane są znicze dla uczczenia tego z największych i najwspanialszych generałów polskich. Kwiaty składają między innymi uczniowie Zespołu Szkół z ul Sadowej (wcześniej Liceum Ogólnokształcącego), która to szkoła nosi zaszczytne imię Tadeusza Kościuszki.

2. Kurhan w hołdzie żołnierzom napoleońskim

2.1 Zabytkowy krzyż i ogrodzenie, jako zwieńczenie kurhanu. Fot. Uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

Kurhan ten znajduje się w pobliżu kościoła przy dawnym trakcie łączącym Drażdźewo z Krasnosielcem.

Najprawdopodobniej spoczywają tu szczątki poległych podkomendnych gen. W. Krasieńskiego. Jednak w końcu lat sześćdziesiątych XX wieku umieszczono na kopcu epitafium ku czci Edwarda Rolskiego, aby właśnie w tym miejscu, a nie na placu kościelnym czcić pamięć o swoim patronie miejscowa Szkoła Podstawowa, która w 1970r. po przejściu do nowego budynku przyjęła imię ppłk. E. Rolskiego i roztoczyła nad kurhanem pieczę.

Pomnik odnowiono w 2008r. przez władze samorządowe, kurhan opatrzone w tablicę z napisem:

W HOŁDZIE ŻOŁNIERZOM
POLEGLYM/ W WOJNACH
NAPOLEOŃSKICH/ DRAŻDŻEWO
2008

2.2 Kurhan Napoleoński Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

3. Kapliczka pomorowa

3. Kapliczka pomorowa. Widok od strony ronda.
Fot. Uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

Kapliczka znajduje się w sąsiedztwie ronda im ks. Stefana Morki wybudowanego w 2010 r. na tzw. krzyżówkach na przecięciu dróg. Mieszkańcy Dąrdzewa wystawili tą kapliczkę w roku 1831 jako wotum za uwolnienie od choroby cholery. Była to choroba bardzo groźna, śmiertelność dochodziła do 20% procent. Mieszkańcy umieścili także widniejący napis:

„Offiara
NAYWYŻSZEMU
na ubłaganie Maiestatu
o uwolnienie plagi gra-
sującej CHOLERY
w Roku 1831”

4. Pomnik ku czci Powstańców Styczniowych

Kamienny pomnik ku czci poległych powstańców znajduje się na dziedzińcu kościoła parafialnego w Dąrdzewie. Wybudowano go w 1928 roku dzięki zaangażowaniu ówczesnego proboszcza parafii Dąrdzewo ks. Juliana Tyszki.

Lokalny historyk i działacz społeczny Tadeusz Kruk, zebrał od ich uczestników, bądź świadków wiarygodne informacje dotyczące zdarzeń z 1928 r. ekshumowania i godnego pochowania kości powstańców w tym dowódcy ppłk. Edwarda Rolskiego. M.in. Władysław Kocot ówczesny nauczyciel miejscowej szkoły był naocznym świadkiem dotyczących zdarzeń z 1928 r. tak relacjonuje: „Pracy przy ekshumacji i budowie pomnika przyglądało się dużo parafian. Poza tym ekshumowanym kościom, (...), płaszczom sukien-
nym, pasom, sprzączkom po powstańcach

4.1 Płyta z napisem na Pomniku Powstańców Styczniowych Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

przyglądały się dzieci klas starszych, przyprowadzone do rozkopanych mogił powstańców przez nauczycieli...” Inny uczestnik ekshumacji W. Łada potwierdził odkrycie szczątków ludzkich w dąrdzewskim kościele przed 1928r. Jako młody chłopak wraz z innymi mężczyz-
nami pracował przy zrywaniu starych desek z podłogi i pod podłogą w miejscu gdzie był w starym kościele dąrdzewskim ołtarz boczny, po lewej stronie ko-
ścioła idąc od głównych drzwi w kierunku ołtarza głównego zostały znalezione i wyjęte dwa szkielety ludzkie. Wcześniej wymieniony Władysław Kocot opowia-
dał, że gdy już pomnik został ukończony, odbyła się wielka uroczystość całej parafii w Dąrdzewie. Cały pomnik był umajony

kwiatami i szarfami z napisami. Nad marmurową białą tablicą u góry, wznosił skrzydła do lotu Orzeł Biały w koronie. Władysław Kocot podaje, udokumentowane informacje, iż pod tym kamiennym pomnikiem spoczywają kości powstańców styczniowych m.in. m.in. Edwarda Rolskiego, Adama Motylowskiego, Adama Józwiaka i Roberta Gutkowskiego. Przy tym pomniku odbywały się częste manifestacje patriotyczne, modlitwy czy zwykłe odwiedziny, wielu mieszkańców Ziemi Krasnosielckiej jak i przybyłych gości, szczególnie w okresie międzywojennym, kiedy w sposób szczególnie czczono bohaterów Powstania Styczniowego.

4.2 Kamienny pomnik poległych Powstańców Styczniowych. Widok od strony kościoła.
Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

5. Krzyż i obelisk ku czci Powstańców Styczniowych na Polskiej Kępie

5.1 Krzyż i głaz na Polskiej Kępie. Fot. uczestnicy projektu, wrzesień 2011r.

Polska Kępa znajduje się w obrębie Drażdżewa Nowego gm. Jednorożec, około 4 km od szkoły w Drażdżewie. To miejsce bohaterskich walk stoczonych w dniach 26-29 czerwiec 1863r. z przeważającymi siłami carskimi przez 240-osobowy oddział powstańców pod dowództwem kpt. Józefa Trąpczyńskiego.

W 103. rocznicę, czyli w 1966 r. potomni dali wyraz wdzięczności dla heroizmu bohaterów 1863r., fundując na Polskiej Kępie, płytę pamiątkową o treści:

„POWSTAŃCOM 1863
ROKU / I ICH
DOWÓDCY / KPT.
JÓZEFOWI
TRĄPCZYŃSKIEMU /
SPOŁECZEŃSTWO
POWIATU /
PRZASNYSKIEGO /
1966”.

W 2010 roku w 147. rocznicę bitwy pamięć powstańców uczczono nowym wysokim krzyżem oraz głazem z tablicą o treści:

POLSKIM
POWSTAŃCOM / Z
1863 R./ WALCZĄCYM
O WOLNOŚĆ / NASZEJ
OJCZYZNY /
SPOŁECZEŃSTWO
GMINY / JEDNOROŻEC
/ 2010.

W roku 2011 obok krzyża umieszczono tablicę z opisem

5.2 Pamiątkowy głaz na Polskiej Kępie. Fot. uczestnicy projektu, wrzesień 2011r.

5.3 Dawna płyta upamiętniająca powstańców walczących na Polskiej Kępie. Obecnie w miejscu tym znajduje się krzyż i głaz. Fot. arch. D Budny, marzec 2010.

walki powstańców oraz wydzielono miejsce na ognisko otoczone drewnianymi ławami. Od kilku lat na Polskiej Kępie organizowane są patriotyczne spotkania młodzieży gminy Krasnosielc i Jednorożec (biwaki, rajdy) czasami to miejsce odwiedzają również całe rodziny urządzając tu rodzinne spotkania przy ogniskach, a przy okazji pielęgnując własne poczucie patriotyzmu i wdzięczności dla walczących o wolną Polskę Powstańcom Styczniowym.

6. Grób Adama Butlera Powstańca Styczniowego

Na cmentarzu parafialnym w Drażdżewie znajduje się grób jednego z uczestników Powstania Styczniowego Adama Butlera. W okresie międzywojennym był inicjatorem i aktywnym uczestnikiem lokalnych uroczystości i manifestacji patriotyczno-religijnych. Na jego bezpośrednich relacjach bazowali przy opracowywaniu wydarzeń powstańczych na terenie Drażdżewa m.in. Władysław Kocot i Wacław Łada.

Adam Butler zmarł 21 października 1934 roku przeżywszy 93 lata.

6. Grób Adama Butlera Powstańca z 1863 roku. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011 r.

7. Płyta ku pamięci Powstańców z 1863 r.

Podstawowej w Rakach, która przyjęła imię Bohaterów Powstania Styczniowego.

7.1. Płyta w holdzie Powstańcom z 1863 r. widok ogólny. Fot. uczestnicy projektu, wrzesień 2011r.

Niedaleko miejscowości Raki przy drodze do Papiernego Borku w sosnowym zagajniku znajduje się płyta poświęcona pamięci powstańców z roku 1863. Upamiętnia ona miejsce stracenia schwytanych, przez oddział Kozaków, wycofujących się po nieudanej potyczce w folwarku drąždzewskim żołnierzy z oddziału Edwarda Rolskiego, walczącego w Powstaniu Styczniowym. Właśnie w tej bitwie zginęło ok. 50 powstańców, w tym płk Edward Rolski - komisarz powstańczy na województwo płockie. Kilku ocalałych, zbiegłych żołnierzy oddziału powstańczego ujęli Kozacy w pobliżu Raków i tam ich powiesili. Stąd okoliczni mieszkańcy miejsce to nazwali „Szubienicą”. Właśnie w tym miejscu umieszczono płytę nagrobną, tam też czczona jest pamięć po Bohaterach Powstania Styczniowego. Na płycie składają kwiaty i palą znicze m.in. uczniowie Publicznej Szkoły

7.2. Napis na płycie. Fot. uczestnicy projektu, wrzesień 2011r.

8. Tablica ku pamięci rozstrzelanych Polaków w Pienicach

Podczas II wojny światowej zginęło wielu niewinnych Polaków. Nierzadko hitlerowscy najeźdźcy swoje ofiary chwyтали podczas nieuzasadnionych aresztowań lub zwykłych łapanek. Taka właśnie łapankę 6 IX 1939 roku (choć napis na ta-

blicy głosi że 4 IX 1939 r.) urządzili hitlerowcy we wsi Pienice. We wsi postawili posterunek bezpośrednio przy drodze Krasnosielc-Zamość i tam zatrzymywali Polaków przejeżdżających tą drogą i każdego z nich rozstrzelali pod pobliską gruszą na polu państwa Ziemińskich. Śmierć tam ponieśli m. in.: Jakubiak Ignacy i Ostrowski Czesław z Elźbiecina, Kuciej Tomasz z Drąždżewa Małego, Pukas Stanisław z Papiernego Borku, Stancel Stanisław i Zega Paweł z Raków oraz Wronowski Władysław z Przytuł. Nazwisk pozostałych ofiar nie udało się ustalić. Tego samego dnia hitlerowcy rozstrzelali również dwóch mieszkańców Pienic: Jana Mamińskiego i Franciszka Gałęckiego. Z informacji pana Tadeusza Mamińskiego (syn Jana) wynika, że obaj zostali rozstrzelani na podwórku państwa Mamińskich w tym czasie, kiedy trwał mord przy drodze. Gałęcki Franciszek był sąsiadem państwa Mamińskich i po usłyszeniu strzałów na drodze przyszedł do Jana Mamińskiego. Ponieważ ich domostwa były na uboczu nie zasłonięte przez inne budynki stąd Niemcy widząc ich dziwne zachowanie obydwoh bez zdania racji zatrzymali i rozstrzelali.

W miejscu uświęconych krwią niewinnych ofiar hitlerowskiego terroru umieszczono pamiątkową tablicę na której widnieje napis:

MIEJSCE UŚWIĘCONE KRWIĄ
MĘCZEŃSKĄ POLAKÓW
4 IX 1939 ROKU HITLEROWCY
ROZSTRZELALI W TYM MIEJSCU 13
OSÓB
CZEŚĆ ICH PAMIĘCI

8.1. Tablica poświęcona rozstrzelanym przez hitlerowców 13 mieszkańców gminy Krasnosielc widok ogólny. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011.

9. Zbiorowa mogiła pomordowanych Żydów

Synagoga żydowska w Krasnosielcu była miejscem tragicznego wydarzenia z czasów pierwszych dni II wojny światowej. 6 września 1939 roku kilkudziesięciu krasnosielckich Żydów Niemcy zagnali najpierw do ciężkiej pracy przy przeprawie przez Orzyc, a wieczorem umęczonych całodziennym wysiłkiem zapędzono do synagogi. Tam kazano im się modlić, a w tym czasie do modlących się Żydów niemieccy żołnierze zaczęli strzelać z broni maszynowej, do środka świątyni wrzucono też granaty. W ten sposób zginęło około 50 krasnosielckich Żydów. Ich ciała wrzucono do rowu łaźni żydowskiej, zasypano znalezionymi w bożnicy książkami i podpalono. Był to pierwszy masowy mord w czasie II wojny światowej na narodzie żydowskim dokonany przez żołnierzy niemieckich. Wydarzenia te upamiętnia granitowy obelisk z wymienionymi nazwiskami ofiar w języku hebrajskim i polskim oraz pamiątkowa tablica wmurowana w ścianę synagogi informująca m.in. o zagładzie. Obiekt ten zbudowano w roku 1996 z inicjatywy stowarzyszenia byłych mieszkańców Krasnosielca z Izraela i USA.

9.3. Budynek byłej synagogi żydowskiej z wmurowanymi tablicami -wygląd obecny. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

9.1 Pomnik w miejscu zbiorowej mogiły pomordowanych Żydów. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

9.2 Tablica na synagodze –napis w języku polskim. Fot. uczestnicy projektu, VI 2011r.

skim i polskim oraz pamiątkowa tablica wmurowana w ścianę synagogi informująca m.in. o zagładzie. Obiekt ten zbudowano w roku 1996 z inicjatywy stowarzyszenia byłych mieszkańców Krasnosielca z Izraela i USA.

10. Grób Nieznanego Żołnierza

Na cmentarzu parafialnym w Krasnosielcu znajduje się Grób Nieznanego Żołnierza. Ta mogiła bezimiennego bojownika o wolność naszej Ojczyzny jest symbolicznym miejscem uczczenia wielu poległych żołnierzy polskich i pochowanych bezimiennie często bez grobu i krzyża. Tutaj można oddać hołd z okazji świąt państwowych lub religijnych nie tylko

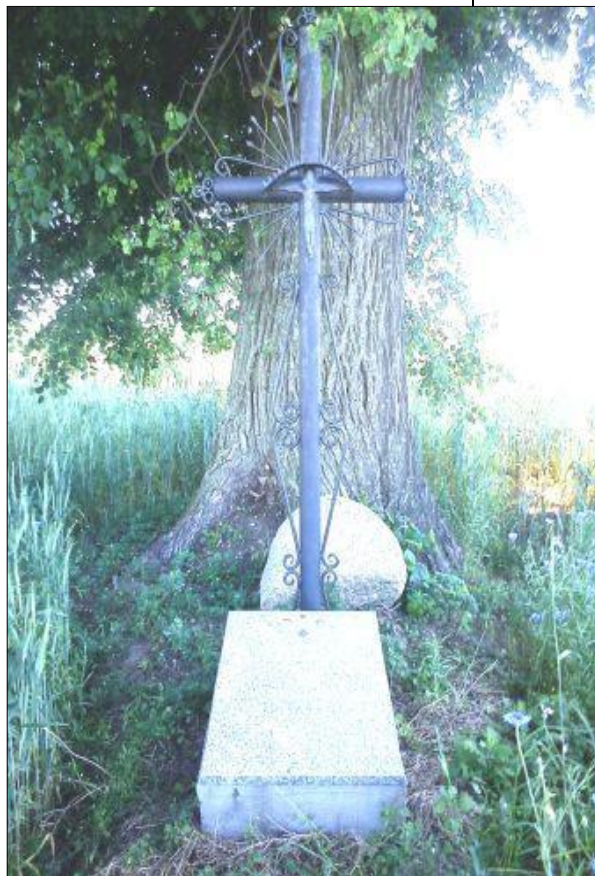
10.1. Grób Nieznanego Żołnierza na cmentarzu w Krasnosielcu. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

bezimiennym żołnierzom ale i tym wszystkim o których wiemy, że zginęli a nie wiemy gdzie jest ich miejsce pochówku.

10.2 Napis na płycie Grobu Nieznanego Żołnierza. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

11. Pamiątkowy krzyż w Krasnosielcu Leśnym

11.1 Krzyż i głaz pod lipą na polu w Krasnosielcu Leśnym. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

Na polu pomiędzy Wolą Włościańską, a Krasnosielcem Leśnym pod piękną lipą stoi pamiątkowy krzyż, a obok głaz kamienny. To wyjątkowe miejsce związane jest z tragicznym wydarzeniem z czasów II wojny światowej, o którym opowiedziała pani Barbara Kołodziejczyk – mieszkanka Krasnosielca Leśnego.

Otóż podczas okupacji ktoś ze wsi doniósł niemieckiej żandarmerii, że mieszkaniec Krasnosielca Leśnego Tomasz Lipiński zabił utuczonego we własnym gospodarstwie wieprza na swoje potrzeby. Taki proceder był zakazany przez władze niemieckie, stąd musiał się on ukrywać przed poszukującymi go Niemcami. W

11.2. Głaz z wrytym napisem ku czci rozstrzelanych mieszkańców Krasnosielca Leśnego. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec

podobnej sytuacji znalazł się sołtys Krasnosielca Leśnego Jan Kołodziejczak, który nie wywiązał się z nałożonego na niego zadania wyznaczania kogoś ze wsi na roboty do Niemiec. Razem ze swoim bratem Błażem dołączył do Tomasza Lipińskiego. Do tej trójki mężczyzn dołączył jeszcze czwarty – członek grupy partyzantkiej z Zawad. Mężczyźni wykopali dla siebie kryjówkę pod korzeniami lipy rosnącej na polu, przykryli słomą, tak że nie było tego widać i tam się ukrywali przez dłuższy czas. Pewnego dnia ktoś ze wsi wydał niemieckim wojskom gdzie ukrywają się poszukiwani. W dzień Zesłania Ducha Świętego 14 czerwca 1943 roku wczesnym rankiem niemieccy żandarmi zapukali do drzwi domu jednego z mieszkańców Krasnosielca Leśnego i kazali mu zaprowadzić ich na pole, gdzie rośnie duża lipa. Mężczyzna nie miał wyjścia i zaprowadził wojsko na owe pole. Niemcy zrobili obławę, następnie do kryjówki rzucili granat. Jan Kołodziejczak zginął na miejscu, a pozostała trójka mężczyzn wyszła o własnych siłach i prosiła na kolana niemieckie wojsko, żeby darowali im życie. Niemcy jednak nie zważając na błagania zatrzymanych Polaków wszystkich rozstrzelali.

Dla upamiętnienia tego wydarzenia wnuk Jana Kołodziejczaka postawił tam

metalowy krzyż z marmurową płytą. Obok płyty leży kamień, na którym wryta jest data oraz nazwiska osób zamordowanych. Miejsce to wymaga większego zainteresowania władz i społeczeństwa lokalnego, warto zadbać o to wyjątkowe miejsce pod lipą oraz o bezpośrednie jego otoczenie dla pamięci potomnych.

12. Pomnik poległych za wolność Ojczyzny

12.1 Tablica na pomniku poległych za wolność Polski. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

Przy kościele w Krasnosielcu znajduje się kolejne miejsce pamięci dla naszych rodaków. Jest to pomnik, opatrzony znakiem "Polski Walczącej" oraz napisem, na którym można odczytać, że został poświęcony w hołdzie poległym i zamordowanym z terenu naszej gminy w okresie I i II wojny światowej oraz w okresie powojennym

12.2 Pomnik poległych za wolność Polski. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

13. Pamiątkowe tablice na budynku Ośrodka Zdrowia w Krasnosielcu

po II wojnie światowej:

– Pierwsza tablica powstała ku pamięci żołnierzom AK i NSZ poległym za ojczyznę podczas trwania II wojny światowej,

13.1 Budynek Ośrodka Zdrowia w Krasnosielcu z tablicami pamięci żołnierzy AK i NSZ Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

Pamiątkowe trzy tablice na frontowej ścianie budynku obecnego Ośrodka Zdrowia w Krasnosielcu umieszczono by upamiętnić tragiczne wydarzenia w historii naszego regionu z okresu bezpośrednio

13.2 Ściana frontowa budynku Ośrodka Zdrowia w Krasnosielcu z wmurowanymi tablicami pamiątkowymi. Fot. uczestnicy czerwiec, 2011r.

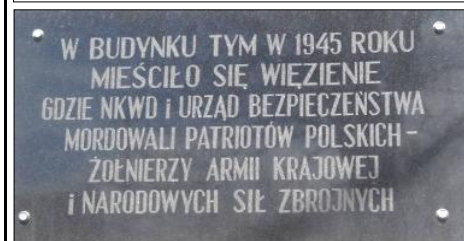
– Kolejna jest dedykowana porucznikowi Julianowi Pszczółkowskiemu ps. Myśliwiec, który zginął 1 maja 1945 roku w akcji odbicia przetrzymywanych jeńców z więzienia UB,

– Ostatnia informuje o tym, iż w 1945 roku mieściło się w tym miejscu więzienie gdzie NKWD i UB mordowali patriotów i żołnierzy AK i NSZ.

W pierwszej połowie 1945 roku Krasnosielc miał za zadanie pełnienie roli

13.3 Górna tablica na Ośrodku Zdrowia w Krasnosielcu. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

13.4 Środkowa tablica na Ośrodku Zdrowia w Krasnosielcu. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

13.5 Dolna tablica na Ośrodku Zdrowia w Krasnosielcu. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

tymczasowej stolicy powiatu makowskiego, ze względu na jeszcze większe zniszczenia Makowa Mazowieckiego. Właśnie tu działalność rozpoczęły wszystkie urzędy szczebla powiatowego, w tym również Komenda Powiatowa Milicji Obywatelskiej (KPMO) i Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego (PUBP). PUBP nie miał poparcia u ludzi, z powodu na okrutne, wręcz barbarzyńskie stosowanie metod śledczych. W związku, z nieudanymi próbami porozumienia nastąpił atak zbrojny na ich siedzibę w Krasnosielcu. W więzieniu UB (budynek obecnego

13.6 Rondo im. por. Juliana Pszczółkowskiego żołnierza Narodowych Sił Zbrojnych. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

Ośrodka Zdrowia w Krasnosielcu) znajdowali się głównie aresztowani żołnierze AK i NSZ. Odbicie ich nastąpiło w nocy z 1 na 2 maja 1945 roku, a w jego wyniku uwolniono 42 więźniów.

Tak o akcji opowiada jeden z jego uczestników Roman Niestępski ps. „Rekin” mieszkający aktualnie w Grzybkach, gm. Płoniawy: *Do akcji odbicia została również skierowana grupa przasnyska NSZ, której dowódcą był Henryk Pszczółkowski, zastępcą Czesław Czaplicki ps. „Rys”, resztę obsady stanowiła grupa z placówki Żalogi, dwóch partyzantów było z Lipy, jeden z Karolewa, a dowódcą ich był Karwowski z Dębin. Każda grupa miała wyznaczone zadania. H. Pszczółkowski miał za zadanie wejść na piętro aresztu, gdzie urzędował jego dowódca w ubraniu radzieckim (nieznany z nazwiska, prawdopodobnie pochodzenia żydowskiego) i wykonać wyrok, gdyż na niego była wydana kara śmierci. Jednak to Pszczółkowski po podejściu pod drzwi dowódcy aresztu został zabity. Oprócz Pszczółkowskiego na górę weszło jeszcze trzech partyzantów NSZ, natomiast pozostali wypuszczali więźniów z piwnicy.*

Cała akcja według wcześniejszych ustaleń miała odbywać się bez żadnych strzałów, mieliśmy tylko obezwładnić wartownika i wypuścić więźniów po cichym podchodzeniu od strony Przytuł. Przeszliśmy rzekę nie wchodząc na most, gdyż stał tam strażnik. Podeszliśmy od tyłu budynku Urzędu Bezpieczeństwa, natomiast pozostała grupa stanowiąca obstawę zaszła z drugiej strony. Wartownik stojący na moście nie widział nas, lecz mimo to, funkcjonariusze UB przeczuwając coś (być może otrzymali jakiś przeciek) pierwsi otworzyli do nas ogień z okien budynku. Ubowcy strzelając do nas nic groźnego nie mogli nam zrobić, gdyż byliśmy nisko, za burtą. Później we wzajemnej wymianie ognia zostało zabitych pięciu funkcjonariuszy UB. Po tych stratach strzały ucichły. Wtedy to kilku partyzantów podeszło do więzienia, uwolnili wszystkich więźniów wraz z przebywającymi tam folksdojcami (nie wiedzieliśmy, kim oni są). Otwarto wszystkie drzwi więzienia, jeden z wartowników oddał posłusznie klucze. Nie zabiliśmy nikogo celowo, ofiary były w wyniku strzelaniny. Po wyjściu więźniów wszystko ucichło. Jak się rozwidniało wyszliśmy z Krasnosielca. Zorientowaliśmy się wtedy, że niema wśród nas Pszczółkowskiego. W wyniku zamieszania, które panowało wtedy, nie mogliśmy wcześniej zauważyć brakującego żołnierza. Za młynem w lesie ostatecznie stwierdziliśmy, że nie ma pośród nas Heńka Pszczółkowskiego, dowódcy grupy.

Miejsce to jest odwiedzane przez kombatanów i mieszkańców Krasnosielca w

każdą rocznicę opisanych wydarzeń po zakończeniu mszy św. w intencji ofiar represji UB. 1 maja 2008 roku nowo wybudowanemu rondu w Krasnosielcu na ul. Biernackiej nadano imię por. Juliana Pszczółkowskiego żołnierza Narodowych Sił Zbrojnych.

14. Grób poległych funkcjonariuszy Resortu Spraw Wewnętrznych

14.1 Grób poległych funkcjonariuszy .Resortu Spraw Wewnętrznych Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

14.2 Tablica na grobie poległych funkcjonariuszy Resortu Spraw Wewnętrznych. Fot. uczestnicy projektu, wrzesień 2011r.

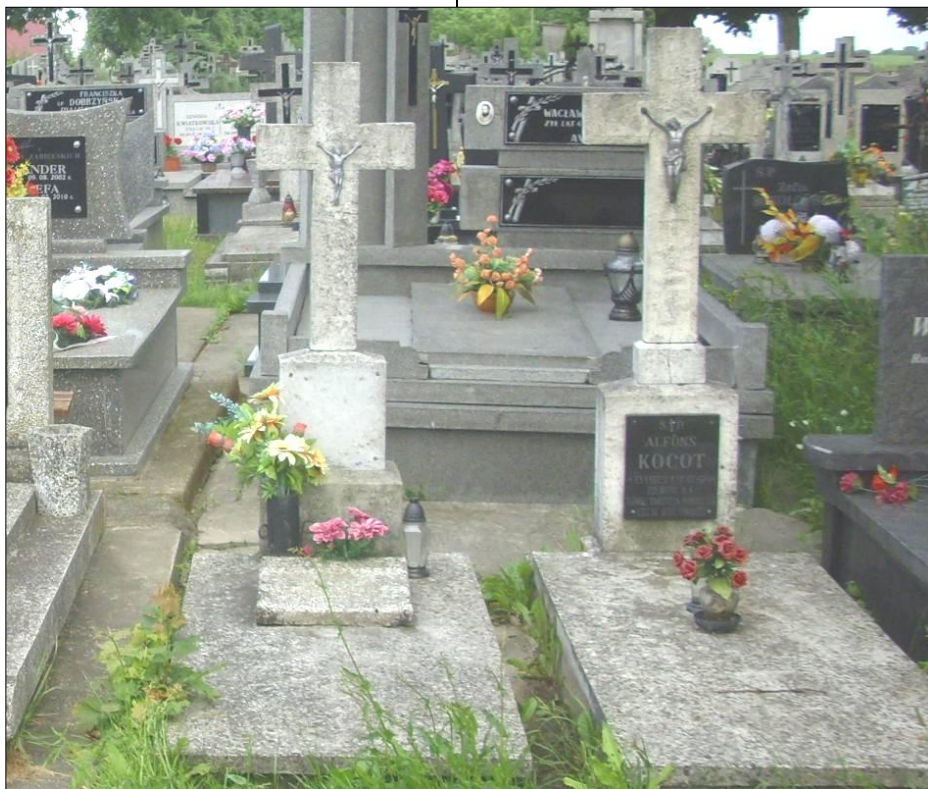
Na cmentarzu parafialnym w Krasnosielcu obok mogił poległych i zamordowanych przez niemieckiego okupanta Polaków w tym również żołnierzy AK znajduje się grób, na którym umieszczona jest pamiątkowa tablica. Wryty na niej 28 nazwisk poległych w służbie na terenie powiatu makowskiego funkcjonariuszy Resortu Spraw Wewnętrznych.

Ta tablica jest niewątpliwie dowodem na to, jak zawile i różnie interpretowane mogą być wydarzenia z historii Polski i

naszego regionu. W tym grobie bowiem leżą ciała milicjantów i funkcjonariuszy UB, młodych Polaków, którzy polegli w bratobójczych walkach, jak im się wydawało w słusznej obronie nowego ustroju powojennej Polski, którą wtedy nazywano Ludową. Wśród nich znajdują się również ci, którzy walczyli przeciwko żołnierzom oddziału Juliana Pszczółkowskiego w akcji odbicia więźniów z siedziby PUBP w dniu 1 maja 1945 roku i w tej walce polegli.

15. Groby żołnierzy AK

Tak zginęli 19 września 1944 roku Jerzy

15.1 Groby poległych żołnierzy AK. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011.

Groby znajdują się przy pierwszej poprzecznej alei (w jej środkowej części) cmentarza w Krasnosielcu. W czasie II wojny światowej bardzo wielu mieszkańców naszej gminy należało do Armii Krajowej. Celem ich konspiracyjnego działania było niszczenie wroga, który napadł na Polskę. Część członków AK atakowała jako partyzanci, a część działała na jego szkodę w miejscach zamieszkania.

Wystarczyło podejrzenie o przynależność do AK i Niemcy mordowali jako swoich wrogów.

15.2 Tablica na grobie Alfonsa Kocota – żołnierza AK. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

Mączyński, Janina Sokołowska, Walery Krzesiński, Stefan Piętka. Przed egzekucją, która odbyła się nad Orzycem poniżej zniszczonego już wtedy cmentarza żydowskiego (na końcu ul. Młynarskiej) poddali ich okrutnym torturom aby uzyskać informacje o członkach AK. Ci Polacy oddali swoje młode życie ale nikogo nie zdradzili.

Do historii też m.in. przeszła bitwa pod Szlą 17.X.1944r. (jej opis znajduje się w

książce Aleksandra Drwęckiego „Bitwa partyzancka pod Szlą” wyd. w 1995 roku). W bitwie tej brali udział Akowcy z naszej gminy. Jako jeden z pierwszych zginął w niej Alfons Kocot i pochowany został tam w lesie w płaszczu kolegi, a po wojnie jego ciało ekshumowano i pochowano w grobie na cmentarzu obok grobów wcześniej pochowanych żołnierzy i członków AK. Przy tych grobach odwiedzający cmentarz krasnosielecki składają im kwiaty i modlitwę w podziękę za ofiarę życia.

16. Tablica poświęcona poległym i zamordowanym żołnierzom NZW

Bezpośrednio po zakończeniu II wojny światowej walkę z narzuconym Polsce systemem komunistycznym podjęły czynna walkę m.in. oddziały Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Na terenie naszej gminy był to oddział pod dowództwem chor. Witolda Boruckiego ps. „Dąb” lub „Babinicz”.

W 60 rocznicę walk tego oddziału latem 2009 roku wewnątrz kościoła parafialnego w Krasnosielcu odsłonięto tablicę poświęconą pamięci tamtych żołnierzy. Fundatorem tej tablicy był Bogusław Rogalski pochodzący z Ziemi Krasnosieleckiej ówczesny euro poseł. Na niej wyryto m.in. słowa Stanisława Suchołbiaka – jednego z tych żołnierzy „Niech przyszłe pokolenia zaglądają w skarbnię archiwum przeszłości, a wtedy ocenią wolność i niepodległość”.

16. Tablica ku pamięci oddziału NZW w krasnosieleckim kościele. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

17. Kopiec Tysiąclecia

Kopiec-Pomnik Tysiąclecia znajduje się na obrzeżu Drażdżewa, w miejscu złączenia drogi biegnącej od Krasnosielca z drogą prowadzącą od parafialnego kościoła i cmentarza do Drażdżewa, naprzeciw budynku dawnego napoleońskiego spichlerza i lazaretu, później miejscowej szkoły.

Pomysłodawcą kopca był nauczyciel miejscowej szkoły Franciszek Dawid. Na

17.1 Tablica na Pomniku – Kopcu Tysiąclecia. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011r.

17.2 Kopiec-Pomnik Tysiąclecia. Fot. uczestnicy projektu, czerwiec 2011.

budowę zwieziono około 400m³ ziemi. W 1966 roku przeprowadzono pracę wykończeniową opatrząc obiekt tablicą o treści:

NA TYSIĄCLECIE
PAŃSTWA POLSKIEGO
W 22-LECIE PRL
BOHATEROM
POLEGŁYM W WALCE O WOLNOŚĆ
SPOŁECZNĄ I NARODOWĄ
OJCZYZNY
WDZIĘCZNI RODACY

1966 – 1966

DRAŹDŻEWO DNIA 22 VII 1966

Od kilkunastu lat w Drażdżewie na uroczystą procesję z okazji Bożego Ciała właśnie jeden z czterech ołtarzy zostaje ustawiany właśnie przy Kopcu.

Opracowano na podstawie przeprowadzonych wywiadów z mieszkańcami gminy Krasnosielc, wykorzystując również następujące publikacje:

1. Dariusz Wojciech Budny: *Krasnosielc i okolice w okresie powstania styczniowego*, Krasnosielcki Zeszyt Historyczny nr 3
2. Dariusz Wojciech Budny: *Ślady polskich powstań narodowo-wyzwoleńczych na Ziemi Krasnosielckiej* Krasnosielcki Zeszyt Historyczny nr 3
3. Ryszard Juskiewicz: *Powstanie Styczniowe na północnym Mazowszu* Warszawa 1992
4. Krzysztof Kacprzak: *Witold Borucki „Dąb”, „Babinicz” - bohater Ziemi Makowskiej* Wieści znad Orzyca nr 28
5. Cezary Kocot: *Edward Rolski - Powstaniec Stycznia w dniu 11 III 1863*, Wieści znad Orzyca nr 21
6. Cezary Kocot: *Drażdżewo w czasie wojen napoleońskich*, Krasnosielcki Zeszyt Historyczny nr 3
7. Tadeusz Kruk: *Szkic historyczny Krasnosielca (do 1939r)*, Krasnosielcki Zeszyt Historyczny nr 1
8. Tadeusz Kruk: *Spacerkiem po Drażdżewie*, Krasnosielcki Zeszyt Historyczny nr 3
9. Tadeusz Kruk: *Drażdżewo – echa powstania styczniowego* Wieści znad Orzyca nr 13
10. Tadeusz Kruk: *65 rocznica akcji oddziału NSZ w Krasnosielcu*, Krasnosielcki Zeszyt Historyczny nr 2
11. Tadeusz Kruk: *W 63 rocznicę akcji oddziału Narodowych Sił Zbrojnych w Krasnosielcu* Wieści znad Orzyca nr 14
12. Wojciech Łukaszewski: *1 maja 1945 Krasnosielc*, Krasnosielcki Zeszyt Historyczny nr 3
13. Zbigniew Żebrowski: *Nasz wrzesień*, Wieści znad Orzyca nr 19.
14. Zbigniew Żebrowski: *Pierwszy taki Pierwszy Maja*, Wieści znad Orzyca nr 15
15. Zbigniew Żebrowski: *60 lat później*, Wieści znad Orzyca nr 28

**Krasnosielcki
Zeszyt
Historyczny**

dodatek młodzieżowy
do społecznego miesięcznika
„Wieści znad Orzyca”, TPZK

Wydawca: Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Krasnosielckiej, 06-212 Krasnosielc, ul. Rynek 39a, tel. 29 71 75 205
Nr konta TPZK: 29 8917 0001 0000 1544 2000 0010 Bank Spółdzielczy w Krasnosielcu

Redaktor wydania: Mirosław Chodkowski mirkuchod@tlen.pl

Współpraca przy opracowaniu redakcyjnym tekstów wspomnieniowych i konsultacja merytoryczna:
Sławomir Rutkowski i Tadeusz Kruk.

Redaktor wydania zastrzega sobie prawo do skracania i adiestacji publikowanych tekstów, a także opatrywania ich własnymi tytułami oraz doboru zdjęć i szkiców. Poglądy wyrażane w artykułach są poglądami ich autorów, a nie wydawcy.
Nakład: 1 000 egz. Druk: Drukarnia J.J. Maciejewscy, Przasnysz ul. Gdańska 1